

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Факультет педагогічної освіти**  
**Кафедра дошкільної і спеціальної освіти**

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

Ковшар О.В.

«\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р.

Реєстраційний No \_\_\_\_\_

«\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р.

**ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ**  
**ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ТВОРЧИХ ІГОР.**  
**УКЛАДАННЯ ЗБІРКИ ІГОР**

Кваліфікаційна робота студентки групи

ЗДО м-23

ступінь вищої освіти «магістр»

спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Мамчич Ольги Іванівни

Керівник доктор педагогічних наук,

професор Ковшар Олена Вікторівна

Оцінка:

Національна шкала \_\_\_\_\_

Шкала ECTS \_\_\_\_\_ Кількість балів \_\_\_\_\_

Голова ЕК \_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК \_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

## ЗМІСТ

|   |    |
|---|----|
| ВСТУП.....  | 2  |
| РОЗДІЛ1.ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ<br>ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ<br>ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ..... | 6  |
| 1.1.Проблема емоційного розвитку особистості в працях<br>науковців.....   | 6  |
| 1.2.Емоційно-ціннісне ставлення як основа формування<br>компетентносней дітей дошкільного віку.....               | 15 |
| 1.3.Творча гра як засіб емоційно-ціннісного розвитку особистості<br>дошкільника .....                             | 23 |
| Висновки до першого розділу.....  | 27 |
| РОЗДІЛ2.ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОЦЕСУ ЕМОЦІЙНО-<br>ЦІННІСНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ<br>ДОШКІЛЬНИКА.....                | 29 |
| 2.1.Стан досліджуваної проблеми в практиці сучасного ЗДО.....   | 29 |
| 2.2.Презентація збірки творчих ігор з емоційно-ціннісного розвитку<br>дітей передшкільного віку.....              | 32 |
| Висновки до другого розділу.....  | 41 |
| ВИСНОВКИ.....   | 42 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....   | 43 |
| ДОДАТКИ.....  | 46 |
| Додаток А.....  | 46 |
| Додаток Б.....  | 72 |
| Додаток В.....  | 87 |

## ВСТУП

*Актуальність дослідження.* У сучасній освіті особливо актуальною стає проблема емоційно-ціннісного розвитку дітей дошкільного віку. Стрімкий розвиток та процес реформування дошкільної освіти актуалізує питання емоційного розвитку особистості дошкільника. Одним із головних виявляється питання формування у дитини навичок керування та володіння власними емоціями. Навички дошкільника володіти не лише своїми емоціями, а й розпізнавати емоційні переживання інших людей, побудова соціальних стосунків, що в майбутньому визначатимуть легкість встановлення та входження в різне соціальне оточення. Окрім означених теоретичних аспектів питання, підвищення рівня агресивності, низький рівень навчальної діяльності у дітей складає практичну важливість і актуальність озвученої проблеми.

Під впливом активних соціальних змін, соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку шляхом опанування соціокультурними досягненнями постає актуальною проблемою сучасної дошкільної освіти. Важливими є навички здатності усвідомлювати своє особистісне Я, орієнтуватись в соціальному спілкуванні, в суспільному докілья і взаємодії. Отже, можемо констатувати теоретичну та прикладну значущість проблеми дослідження особливостей емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Дослідження емоційної сфери дітей дошкільного віку зустрічаємо в наукових доробках таких науковців як: О. Запорожець, О. Кононко, О. Кульчицька, Н. Трофаїл, О. Чебикіна та інших. Науковці зазначають, що якість спілкування дитини з іншими людьми напряму залежить від рівня розвитку її емоційної сфери, а отже це перший пріоритет у вихованні [1].

**Мета дослідження** – теоретично обґрунтувати особливості процесу емоційно-ціннісного розвитку дітей передшкільного віку засобом творчої ігрової діяльності; укласти збірку творчих ігор.

**Завдання дослідження:**

- аналіз та систематизація теоретичного матеріалу з теми дослідження;
- уточнення поняття «емоційний, емоційно-ціннісний розвиток»;
- дослідження ролі творчої ігрової діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти;
- укладання збірки творчих ігор з емоційно-ціннісного розвитку дітей передшкільного віку та визначення особливості роботи з ним.

**Об'єкт дослідження**–розвиток особистості дітей передшкільного віку.

**Предмет дослідження** – емоційно-ціннісний розвиток дітей передшкільного віку засобом творчої гри.

**Методи дослідження.** У процесі дослідження для досягнення мети та завдань було застосовано комплекс теоретичних методів: аналіз науково-дослідних джерел та навчально-методичної літератури.

**Практичне значення одержаних результатів.** Результати дослідження можуть використовуватися студентами під час проходження педагогічної практики в закладі дошкільної освіти, під час проведення занять для дітей дошкільного віку, а також під час наукового дослідження, що має відношення до даної тематики.

**Публікації.** Мамчич Ольга. Емоційно-ціннісний розвиток дітей передшкільного віку. Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти». Миколаївський Національний Університет імені В.О.Сухомлинського 12 листопада 2024 року

**Структура та обсяг роботи.** Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 84 сторінки, з них – 61 сторінки основного тексту. У додатках укладена збірка ігор з емоційного розвитку, які можна запропонувати дітям старшого дошкільного віку

## **РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ**

### **1.1. Проблема емоційного розвитку особистості в працях науковців.**

Головною метою реформування дошкільної освіти задля сталого розвитку на сучасному етапі є забезпечення цілісності та гармонійності цього процесу. Дошкільний вік – перший важливий етап в процесі становлення особистості дитини як складової частини соціуму. Це період до опанування загальнолюдських цінностей, період встановлення перших взаємин з навколишніми людьми. Особлива увага на особистісний розвиток дитини саме в такому періоді активізації емоційної сфери допомагає оволодівати діяльністю різного типу. Змістовність емоцій дитини розширюється протягом дошкільного періоду через їх ускладнення, розвиток у всіх взаємозв'язках. В посібнику О. Колобич «Загальна психологія» авторка зазначає «Емоція – це загальна активна форма переживання організмом своєї життєдіяльності» [6, с. 120].

Українська дослідниця Н. Мельник в статті «Емоційний розвиток особистості як основа формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку» зазначає, що «у розумінні онтогенезу емоційного розвитку розглядає процес послідовного та природного виникнення й функціонування відповідних новоутворень» [13, с. 71].

Науковець С.Табінцева вважає, що емоційний розвиток – це досить складне завдання, яке починається із народженням дитини та продовжується у дорослому житті. Адже перші емоції, які можна розпізнати у немовляти, містять радість, смуток, гнів та страх. Поступово в розвитку дитячої усвідомленості з'являються більш

складні емоційні переживання, такі як сором'язливість, здивування, захоплення, почуття провини, сором, гордість та співчуття.

Дослідниця С.Тафінцева стверджує, що адекватний емоційний розвиток призводить до формування у дошкільника необхідних навичок:самоусвідомлення, вміння відповідально приймати рішення, навички емоційної регуляції, побудові стосунків. Зазначені навички безперечно впливатимуть на успіхи дитини у дошкільному закладі, школі, вдома, у суспільстві[15].

Емоції є невід'ємним складником в загальному розвитку психіки дитини дошкільного віку. Зазначимо при цьому, що емоційна сфера відіграє важливу роль і на подальших етапах розвитку і життєдіяльності особистості, проте саме в дошкільному дитинстві вони слугують основою для формування та проявів поведінки дитини.

Як зазначає науковець А.Теплюк, емоції розвиваються спільно з іншими вищими психічними функціями: внутрішні психічні процеси залежні і впливають із зовнішніх соціальних активних форм. Основи вміння сприймати і розрізняти емоції інших людей (близького оточення) є вродженими у дитини, але в подальшому, шляхом регулярної взаємодії та соціальних контактів ці здібності ускладнюються та набувають розвитку, в результаті чого змінюються на вищі емоційні процеси, такі як інтелектуальні й естетичні в емоційному складі особистості [16].

Отже, можливість самостійного вибору своєї діяльності, розвиток на основі цього пізнавальних інтересів та пізнавальної діяльності у дітей дошкільного віку заснований на емоційному стані, емоційному розвитку, що в подальшому детермінує особистісний розвиток дошкільників.

Як вважає О. Запорожець, наявність стабільних емоційних переживань при взаємодії з соціумом у дитини дошкільного віку є основою особистісного становлення, а отже є невід'ємною та обов'язковою умовою виховання [2].

На думку В. Мухіної, «активне включення дітей у вирішення соціально важливих завдань, створює можливість розвитку дитини в колективі як особистості, становлення і розвитку її емоційної сфери» [3].

Сім'я є основним соціальним інститутом, що відіграє ключову роль у розвитку емоційної компетентності дошкільника, його здатності адаптуватися до життя та формуванні емоційної сфери. Вчені визначають три основні фактори, через які сім'я впливає на розвиток дитини: характер емоційного виховання, обсяг сімейного впливу та його тривалість.

Е. Еріксон підкреслював, що соціальне середовище значно впливає на розвиток дитини, зокрема на формування її почуттів.

На думку І. Дерманової основними причинами негативних емоцій у дошкільному віці є відсутність достатньої комунікації з однолітками, але перш за все – з родиною.

Відомий психолог В. Зіньківський зазначав, що психічний стан дитинства є надзвичайно прекрасним, і ця його гармонія і чарівність зумовлені особливістю емоційної сфери, яка є основою дитячого розвитку.

Фахівці звертають увагу, що важливим аспектом розвитку дітей старшого дошкільного віку є взаємозв'язок пізнавальних процесів з емоційними переживаннями. Це є основним чинником у психологічному розвитку дитини.

Дослідження свідчать, що емоції мають вирішальне значення для регулювання пізнавальних процесів. Наприклад, емоційне



забарвлення подій може як полегшити, так і ускладнити здатність зосереджувати увагу або запам'ятовувати інформацію.

На думку низки сучасних психологів, сьогодні доцільно розглядати існування і становлення у трьох основних вимірах: фізичному, розумовому та емоційному, і саме в цих сферах вона проявляє себе. Вона висловлює свої почуття через емоції, думки та вчинки, і саме тому процес виховання охоплює всі ці аспекти одночасно.

Поява нових потреб, інтересів, мотивації в дошкільному віці є надважливим чинником емоційного розвитку дитини. Водночас, активно розвиваються моральні почуття та соціальні емоції, що, в свою чергу, взаємопов'язані з розвитком пізнавальної сфери та самосвідомості дитини.

В дослідженнях сучасних психологів підкреслено, що всі емоції, незалежно від того, чи вважаються вони позитивними чи негативними, важливі для розвитку дитини, оскільки кожна з них має своє значення в її житті. Також емоції дають можливість як дітям, так і дорослим краще розуміти емоційний стан один одного.

Позитивні емоції, як-от радість, задоволення чи довіра, забезпечують дітям відчуття безпеки та стабільності. Завдяки таким емоціям малюки відчують, що їхній світ є безпечним і гармонійним, вони можуть освоювати новий досвід та закріплювати здобуті навички. Як зауважував психолог Е. Еріксон, дорослі допомагають дитині створити впевнене, безпечне уявлення про навколишній світ. Негативні емоції, такі як гнів, сум чи страх, попереджають дитину про можливу небезпеку чи незадоволеність і сигналізують, що щось йде не так. Гнів вказує на перешкоду, сум – на зниження енергії, а страх мотивує до захисту. Тепло та ласка ж

підтверджують дитині її цінність і любов з боку оточуючих [5, С.62-63].

Протягом дитинства емоційна сфера дитини змінюється, її емоції стають більш складними, залежно від змін в основних видах діяльності та розвитку взаємодії з навколишнім світом. Крім простих емоцій, що виникають через задоволення чи незадоволення негайних бажань, з'являються більш глибокі переживання, пов'язані з розумінням значущості власних вчинків для інших людей і дотриманням норм поведінки. Дитина починає турбуватися, як її вчинки оцінять дорослі, чи буде мама чи тато задоволені її поведінкою. Це важливий етап у розвитку внутрішніх мотивів і самоконтролю [6, с.105].

Мова є важливим інструментом у розвитку емоційної сфери. Через спілкування дошкільник здобуває досвід вираження своїх почуттів, спершу через невербальні засоби (міміка, рухи, плач), а з часом і через мовлення. Наприкінці дошкільного періоду дитина вже активно використовує слова, щоб передати свої емоції.

Для розвитку емоційної сфери важливо не лише виховувати різні почуття та емоції, але й навчати дитину керувати ними. Зокрема тут можемо виділити здатність справлятися зі страхом, гнівом, провинною, а також розвивати емпатію, співчуття та інші позитивні емоції. Дитина повинна навчитися розуміти свої емоційні стани, усвідомлювати їх причини і навчитися контролювати свою поведінку відповідно до прийнятих норм і вимог. З віком у дітей формується здатність стримувати емоції, поступово їх інтеріоризуючи – зменшуючи зовнішні прояви. Наприклад, молодші дошкільники можуть намагатися стримувати сльози під час засмучення, а старші діти вже можуть використовувати уявлення про «правильну» поведінку, як у випадку з дитиною-лікарем, яка,

хоча й хоче заплакати, стримується, адже «лікарі не плачуть». Важливо, щоб дорослі розуміли причини емоційної поведінки дітей і не ставили перед ними надмірних вимог, оцінка можливостей дитини має чітко підпорядковуватись її віковим особливостям. Імпульсивні емоції часто є сигналом фізичного дискомфорту (біль, голод), і їх слід негайно залагоджувати.

Емоційне благополуччя дитини впливає на її самооцінку, здатність оцінювати власні можливості та моральні якості. Однак варто пам'ятати, що дошкільний вік є періодом підвищеної вразливості до зовнішнього світу, і сучасні діти стикаються з дедалі більшими труднощами в управлінні своїми емоціями, що часто призводить до тривожності та агресії. Це обумовлено різними чинниками, зокрема впливом телебачення, зайнятістю батьків та обмеженням часу для спілкування з дитиною, загальними соціальними викликами українського суспільства.

Сучасні діти мають складнощі в управлінні надмірними емоційними проявами, що може спричиняти труднощі в їхніх взаєминах з однолітками і дорослими. Це також впливає на їхню здатність до навчання в школі. Зниження рівня емпатії у дітей, неспроможність адекватно виражати внутрішні переживання може ускладнювати їх соціальну адаптацію. Недостатній розвиток емоційної сфери дошкільника часто супроводжується затримками в інтелектуальному розвитку, зокрема у формуванні інтересу до нових знань, творчої активності та комунікативних навичок під час ігор. З огляду на це, виховання емоційної сфери є важливою частиною всебічного розвитку дитини. Це допомагає сформувати гармонійну особистість, де емоційний і інтелектуальний розвиток перебувають у взаємному балансі.

Ключові аспекти виховання емоцій дітей знаходимо в працях В. Сухомлинського:

-формування емоційної культури неможливе без постійного, глибокого духовного спілкування між педагогом та дитиною, без взаємного проникнення у світ почуттів, думок і переживань;

-важливим емоційним стимулом для розвитку думки є всебічне пізнання дитиною навколишньої реальності: краса, природа та інші явища пізнання мають стати підґрунтям почуттів, думок, емоцій дітей [10, с. 557];

-істина, що об'єднує різні предмети і явища навколишнього світу, інтеріоризується в площину сталих переконань у дітей тоді, коли вона представлена у вигляді яскравих образів, дія яких буде спрямована саме на їхні почуття.

Діяльність щодо розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку має бути цілеспрямованою, вона має на меті:

-допомогти дітям через дорослих вербалізувати свої емоційні стани, почуття та переживання, а також вчити їх виявляти ці емоції щодо ситуацій, в яких вони опиняються;

-вчити дітей розуміти, соціально адаптивно виражати та долати негативні емоції в різних життєвих ситуаціях, в ситуаціях активної соціальної взаємодії.

Якщо емоційну сферу дитини недооцінюють, це може призвести до переважного розвитку лише однієї характеристики, найчастіше інтелекту, що має свої негативні наслідки. По-перше, це ускладнює глибоке розуміння самих процесів мислення і їхнього розвитку, а по-друге, обмежує усвідомлення важливості таких потужних регуляторів поведінки дитини, як емоції та мотиви, що призводить до нехтування ними, яке в свою чергу не лише знижує ефективність розвитку, але і породжує нові проблеми і труднощі.

Для розвитку емоційної сфери важливо забезпечити гармонійне виховання різних емоцій і почуттів, а також формувати у дитини здатність керувати своїми емоціями, такими як гнів, страх, сором, провина, занепокоєння, емпатія, любов, гордість, шляхетність та інші. Потрібно навчити дитину розуміти свої емоційні стани і усвідомлювати їх причини. Емоційне благополуччя безпосередньо пов'язане з оцінкою дитиною себе, своїх можливостей, моральних якостей та здатності до рефлексії на доступному дитині цього віку рівні.

Поява складних емоцій у дітей в період старшого дошкільного віку пов'язана із взаємозв'язком між пізнавальними процесами і емоційними переживаннями.

Мета забезпечити гармонійність особистості дитини є основною при вихованні її відчуттів. Показником такої гармонійності виступатиме зокрема баланс між інтелектуальним розвитком та розвитком емоційної сфери. У випадку недостатньої уваги до цього боку розвитку, спостерігаємо випадки перекосу щодо розвитку інтелектуальної сфери, ізольовано, що призводить до ускладнень в розумінні процесів мислення, в діяльності з його розвитку, а також не дає змоги повністю оцінити роль таких потужних стимулів поведінки дитини, як емоції та мотиви.

Серед класифікацій емоцій найбільш доцільною в межах нашого дослідження вважаємо класифікацію К. Ізарда, що виокремлює десять базових емоцій, кожна з яких призводить до різних внутрішніх переживань та їх зовнішніх проявів:

- *Інтерес* — позитивна емоція, яка часто переживається дитиною. Інтерес має важливу мотиваційну роль у розвитку навичок, інтелекту та творчих прагнень, забезпечуючи працездатність;

- *Радість* — переживання активного задоволення, впевненості в собі, успіху діяльності. Коли ця емоція переважає, дитина відчуває комфорт;
- *Подив* — переживання, пов'язане з несподіваним або раптовим сприйняттям явищ;
- *Сум* — переживання зневіри і ізоляції, що гальмує розумову та фізичну активність;
- *Гнів* — переживання незадоволення або обурення чимось, яке є компонентом агресивної мотивації. Контроль над гнівом є важливою частиною соціального розвитку;
- *Відраза* — неприємне переживання, викликане чимось огидним або противним;
- *Презирство* — переживання глибокої зневаги до чогось морально низького. Це емоція, яка може привести до роздування почуття власної значимості;
- *Страх* — переживання сильного переляку, остраху перед чимось, що сприймається як загроза безпеці особистості. Супроводжується відчуттям непевності та незахищеності;
- *Сором* — переживання незадоволення собою, яке мотивує бажання сховатися або втекти;
- *Провина* — переживання, пов'язане з порушенням моральних чи етичних норм [6].

В межах цієї теорії всі інші емоції набувають вторинного значення. Зовнішній прояв емоцій визначається зокрема на основі виразних рухів тіла, інтонації та тембру голосу, тощо. Виразні дії не тільки визначають, але й формують чуттєву сферу особистості.

С. Рубінштейн зазначає, що переживання та рухи якими ми їх відображаємо є взаємопов'язаними та взаємно впливають один на

одного, аналогічно з тим, як формування думки призводить до формування певного почуття та його вираження [16].

Емоційний розвиток – це зростання здатності дитини розрізняти та виражати свої емоції соціально прийнятними способами, а також здатність розуміти емоційний зміст спілкування інших людей, а також керувати своїми емоціями. У віковій психології прийнято вважати, що емоційний розвиток розпочинається у новонародженої дитини, виражається у розвитку досвіду розуміння, вираження та регуляції емоцій. Звісно, емоційний розвиток не відбувається ізольовано; нейрофізіологічний, когнітивний і поведінковий розвиток взаємодіють з емоційним розвитком, соціальні та культурні впливи та контекст емоцій і поведінки також відіграють свою роль [8].

## **1.2.Емоційно-ціннісне ставлення як основа формування компетентносней дітей дошкільного віку**

Останнім часом питання розвитку емоційної сфери у дітей дошкільного віку стає об'єктом підвищеної уваги педагогів і психологів. У цьому періоді відбувається інтенсивний розвиток емоцій, які відіграють важливу роль у становленні особистості дитини та її освоєнні різних видів діяльності. Як зазначає К. Карасьов, у дошкільному віці емоції не лише розвиваються, але й ускладнюються, набуваючи інтелектуального забарвлення [5]. Формування особистості дитини в цей час тісно пов'язане з емоційним розвитком, а також із появою інтересів і мотивів поведінки, які формуються під впливом соціального середовища, насамперед у контексті характерних для цього віку взаємопов'язаних

із дорослими.

Протягом дошкільного періоду емоції змінюються за силою, тривалістю та стійкістю, що обумовлено змінами у провідній діяльності дитини, її мотивації, а також складнішими взаємодіями з оточуючим світом. Поряд із базовими переживаннями, що пов'язані з реалізацією бажань, у дитини виробляє складніші емоційні стани. Вони залежать від того, успішно дитина виконує свої обов'язки, які мають значення її вчинки для інших, а також від дотримання встановлених норм і правил поведінки [5].

Процес емоційного розвитку особистості є багатогранним і включає вдосконалення здатності до емоційного самоконтролю, формування індивідуальних особливостей емоційних реакцій на зовнішні події та внутрішнє переживання. Дошкільнята не зможуть повною мірою висловлювати свої емоції та почуття без спеціального навчання, оскільки здатність свідомо керувати діями та емоціями розвивається протягом усього дошкільного віку.

Емоції дітей цього віку залишаються дедалі багатшими за змістом і складнішими у своїх проявах завдяки соціальним умовам і вихованню. Основою емоційного розвитку є прояв нових інтересів, мотивів та потреб, а також розвиток соціальних і моральних почуттів. Першопричини змін в розвитку сфери емоцій дошкільника пов'язані не лише з мотивацією, але й з пізнавальною діяльністю та усвідомленням себе.

Значущість та цікавість довколишнього світу для дитини дошкільного віку спричинена емоціями, в свою чергу це дозволяє спрямовувати та підтримувати поведінку, спонукати до практичних дій, розумової діяльності і розвитку.

В цілеспрямованому педагогічному процесі в межах закладу дошкільної освіти формування базових компетентностей



дошкільника відбувається тільки завдяки емоційно-ціннісному розвитку дитини.

Під емоційно-ціннісним розвитком науковці розуміють цілеспрямоване формування в особистості дитини системи значущих для неї суспільних ціннісних орієнтацій, розвиток їхньої емоційно-почуттєвої сфери.

Проаналізуємо Державний стандарт дошкільної освіти (БКДО, 2021 р.), щодо основних завдань дошкільної освіти та формування ціннісних орієнтацій дитини.

Стандарт, орієнтований на поєднання багатих виховних традицій українського суспільства із сучасними досягненнями і передовими світовими підходами в освіті.

Його основою стали традиційні в межах теорії та методики дошкільної освіти принципи гуманістичної педагогіки, які підкреслюють важливість дбайливого ставлення до дитини, а також теорія природовідповідності, що наголошує на необхідності розвивати природні можливості та потенціал дитини, зберігаючи її унікальність. У Стандарті акцентовано увагу на таких ключових цінностях дошкільної освіти як:

- усвідомлення самоцінності дошкільного періоду дитинства, його можливостей і важливості для формування особистості;
- забезпечення успішного проживання дитиною цього етапу життя як необхідних умов для її гармонійного розвитку та подальшої самореалізації;
- повага до індивідуальних особливостей, темпів розвитку та життєвого досвіду дитини;
- турбота про фізичне, психічне та соціальне здоров'я дітей;

- виховання розуміння цінності життя і благополуччя, а також вміння створювати комфортне та безпечне середовище для себе й інших у гармонії з природою, предметним світом і соціумом;
- розвиток творчого потенціалу, здібностей і талантів дитини;
- примноження і збереження культурних і виховних традицій.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.) в кожному освітньому напрямі представлені компетентності, які формуються на основі саме емоційно-ціннісного ставлення. Отже, завдання освітнього закладу, педагогів-вихователів, участь батьків вихованців створити сприятливі умови для формування емоційно-ціннісного ставлення в пізнавальній діяльності вихованців.

Проаналізуємо інваріантний складник БКДО, базові компетентності та відповідне емоційно-ціннісне ставлення, яке безпосередньо впливає на формування відповідних компетентностей. Кожен напрям БКДО описано згідно з такими сферами як:

- компетентність (описано компетентності дітей дошкільного віку щодо певного освітнього напрямку);
- емоційно-ціннісне ставлення (ставлення дитини до описаних складових компетентностей);
- сформованість знань (щодо тематики освітнього напрямку);
- навички;
- участь батьків (робота за батьками щодо забезпечення формування відповідних компетентностей з освітнього напрямку).

**Рухова компетентність** прогрес як здатність дитини самостійно використовувати для життя рухові вміння, навички,

фізичні якості та набутий руховий досвід у різних життєвих ситуаціях.

Сформована рухова компетентність дозволяє задовольняти природну потребу в активності, забезпечує належний рівень фізичної працездатності, а також забезпечує формування основних знань у сфері фізичної культури та здатність вирішувати завдання рухового характеру в повсякденному житті.

**Емоційно-ціннісне ставлення** проявляється у зацікавленості фізичним вдосконаленням, у радості досягнень у руховій діяльності (гнучкість, впевненість, краса і виразність рухів). Дитина демонструє стабільну мотивацію до активної діяльності, цінує чесність, підтримку, командний дух, а також проявляє спритність, вміння отримати як перемогу, так і поразки. Вона позитивно ставиться до процедури загартування та дотримання гігієни.

**Здоров'язбережувальна компетентність** полягає у здатності скласти набуті навички здорової поведінки відповідно до ситуації, підтримувати здоровий спосіб життя та дбати про своє здоров'я у щоденній діяльності.

Розвиток цієї компетентності полегшує формування потреби дбати про власне здоров'я, опановувати відповідні методи, а також розвиває базові знання про людину, здоров'я та довкілля. З'являється стійка мотивація до екологічної і валеологічно-орієнтованої діяльності.

**Емоційно-ціннісне ставлення** включає активність у засвоєнні навичок для зміцнення здоров'я, орієнтованих на самопізнання та активну життєву позицію. Дитина виявляє повагу до інших, незалежно від їх віку, стану здоров'я, позитивно ставиться до культурних і сімейних традицій, які сприяють збереженню здоров'я, активним формам дозвілля та раціональному харчуванню.

**Особистісна компетентність** розкривається через творчу активність дитини в різних видах дитячої діяльності (ігри, пізнання, творчість). Вона формується від базових уявлень про себе та позитивного ставлення до своїх думок, почуттів, мрій і планів до усвідомлення основного світогляду та розвиненої самосвідомості.

Ця компетентність характеризується здатністю розуміти та приймати себе, формувати реалістичні цілі, поєднувати бажання («хочу»), можливості («можу») і наміри («буду»), а також проявляти себе у минулому, теперішньому і майбутньому.

**Емоційно-ціннісне ставлення** до себе проявляється в інтересах до свого внутрішнього світу, повазі до родини та її традицій, усвідомленні власних почуттів і бажань. Дитина демонструє оптимістичний погляд на життя, позитивну самооцінку та соціальну відповідальність.

**Мовленнєва компетентність** означає здатність дитини висловлювати свої думки, враження та звернення різними формами мовленнєвого вираження за допомогою вербальних і невербальних засобів. Вона охоплює такі складові, як фонетика, лексика, граматики, діалогічне та монологічне мовлення, які тісно взаємопов'язані.

**Емоційно-ціннісне ставлення** до мови виявляється через любов до рідної мови, повагу до держави та мов інших народів. Дитина проявляє інтерес до вивчення української мови, зразків культури свого народу та світу. Вона отримує задоволення від краси мовлення, вміє правильно висловлювати свої емоції та адаптувати їх відповідно до контексту спілкування.

**Соціально-громадянська компетентність** – це здатність виявляти особистісні якості, розвивати соціальні почуття та виховувати любов до рідної країни. Вона забезпечує готовність до

активної участі в суспільних подіях дитячих колективів, громади й загалом суспільства, які спрямовані на покращення спільного життя.

Результат сформованості полягає в тому, що дитина ціннісно ставитися до себе та інших, поважає власні права і права оточуючих, все правила спілкування та взаємодії в соціальному просторі. Про показує повагу до культурних здобутків українського народу, представників різних національностей і культур.

**Емоційно-ціннісне ставлення:** демонструє інтерес до загальнолюдських і громадянських цінностей (здоров'я, сім'я, дружба, мир, відповідальність тощо). Виявляє позитивні особистісні риси (самостійність, справедливість, людяність, ініціативність) у спілкуванні з дорослими й однолітками. Цінує національні традиції, про інтерес представляє до історії, мови та культури свого народу. Емоційно реагує на участь у спільній діяльності, виявляє емпатію, оптимізм і відповідальність.

**Ігрова компетентність** – це здатність дитини до самостійної, емоційно насиченої гри, яка сприяє засвоєнню нових знань і особистісному розвитку через дослідження життя дорослих.

**Емоційно-ціннісне ставлення:** дитина захоплена іграми, проявляє інтерес до створення ігрових ситуацій, ролей, сюжетів. Підтримується цінність командної гри (дружність, справедливість, взаємодопомога), поважає правила, виявляє творчість у відтворенні своїх життєвих вражень. З інтересом спостерігає за іграми інших дітей і долучається до них.

**Природничо-екологічна компетентність** – це здатність дитини діяти раціонально в різних життєвих ситуаціях на основі знань про природу, її закони, та емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього середовища.

**Емоційно-ціннісне ставлення:** дитина цікавиться природою свого краю, виявляє повагу до живих істот, з ентузіазмом пізнає закони природи та цікавиться явищами космосу. Позитивно сприймає природні об'єкти та демонструє бажання зберегти природу.

**Предметно-практична, технологічна компетентність** – полягає в тому, що дитина може реалізовувати свої творчі ідеї спрямовані на перетворення об'єктів які спостерігає довкола шляхом використання відповідного матеріалу, ця здатність спирається знання і вміння роботи з конкретними засобами, з допомогою дорослого або самостійно, під час конструктивної діяльності, мистецько-творчої роботи, в процесі моделювання тощо.

**Художньо-мовленнєва компетентність** – це здатність емоційно та творчо реагувати на сприйняття літературних творів, використовуючи різні художні засоби в процесі мовлення.

**Емоційно-ціннісне ставлення:** дитина проявляє інтерес до книг, літератури, охоче відтворює свої враження від мовленнєвої творчості, цікавиться художнім словом і прагне брати участь у сюжетно-рольових іграх, обрядових дійствах.

**Комунікативна компетентність** – вміння дитини підтримувати стійку та успішну комунікативну діяльність, будувати конструктивну взаємодію з ровесниками та дорослими в оточенні, вміти домовлятися, відстоювати власну позицію та узгоджувати свою діяльність та поведінку згідно з інтересами інших таким чином, аби досягати поставленої мети соціально-адаптивними способами.

**Емоційно-ціннісне ставлення:** дитина активно контактує з оточуючими, проявляє інтерес до партнерських відносин, цінує

гармонію в стосунках, намагається уникати конфліктів і діяти скоординовано, спільно, задля досягнення загальної мети.

**Мистецько-творча компетентність** – це здатність реалізувати свій художній потенціал, отримуючи задоволення від творчої діяльності та виражаючи свої емоції через різні види мистецтва.

**Емоційно-ціннісне ставлення:** дитина виявляє емоційний відгук на красу оточуючого світу та в мистецьких творах, цінує творчість митців, із задоволенням долучається до художньої діяльності (малювання, ліплення, музика, театр).

Отже, цілеспрямоване формування у дошкільників знань про цінності, розвиток емоцій і почуттів дітей в освітньому процесі можна забезпечити тільки в результаті добре спланованої системи розвитку емоційно-ціннісного ставлення.

### **1.3. Дидактичні ігри як засіб розвитку емоційно-ціннісного ставлення дошкільника в освітній діяльності**

На думку багатьох дослідників, провідна діяльність дошкільного віку – гра – є основним чинником розвитку емоційної сфери дитини. Вона дозволяє дітям глибше усвідомити життя людини, її переживання та взаємини з іншими людьми [1].

Так, Н. Трофаїла наголошує, що сила, тривалість та стійкість емоцій дитини залежать від характеру її діяльності, мотивів, а також складності стосунків із навколишнім світом [3]. О. Кононко зазначає, що емоції одночасно пов'язані з діяльністю, впливаючи на всі її структурні елементи. Вони беруть участь у прийнятті дитиною рішення, подоланні труднощів, пошуку способів досягнення мети, а також у реагуванні на власні чи чужі досягнення. Автор виділяє

велику грантову роль у розвитку емоційної сфери дошкільника. Гра іншим дітям досліджувати емоційний світ людини, досягати бажаного в ігрових умовах, долати страхи через безпечне відтворення складних ситуацій, навчатися ставити на позицію іншої людини та керувати власними емоціями [2].

Емоції впливають на всі аспекти життя, включаючи навчання. Дошкільний вік наповнений іншими видами діяльності, такими як ігрова, пізнавальна, навчальна, мовленнєва та трудова. Конвенція ООН про права дитини визнає гру як право кожної дитини. Таким чином, незалежно від зовнішніх умов, кожна дитина повинна мати можливість реалізовувати свої ігрові задуми [1].

О. Зав'язун підкреслює, що грає унікальний вид діяльності, яка відкриває широкі можливості для пізнання навколишнього середовища. Оскільки гра в дошкільному віці є основною формою діяльності, вона повинна займатися значним місцем у житті дитини. У наукових дослідженнях визнано, що гра сприяє адаптації до життєвих умов, зменшує стрес, сприяє зниженню скутості та психологічних бар'єрів. К. Ушинський наголошував, що кожна дитина має право на розвиток своєї ігрової діяльності [14].

К. Гросс вважав гру первинною формою соціалізації, яка полегшує формування відповідальності, комунікативних навичок і вміння працювати в команді. Він зазначав, що гра виховує почуття обов'язку перед групою і благородні прагнення, пов'язані із загальними інтересами (Гросс, 1916).

Р. Павелків додає, що гра розвиває у дітей симпатію, співчуття, товариську, а також моральні, естетичні та пізнавальні почуття. Якщо в ранньому віці дитина є об'єктом почуттів дорослих, то в старшому дошкільному віці вона стає суб'єктом емоційних



взаємин, відчуваючи задоволення чи прикрощі залежно від своїх вчинків.

В. Павленчик вважає, що гра є першим чинником у формуванні характеру та особистості дитини [14]. В.Сухомлинський підкреслював, що дитина за своєю природою – допитливий дослідник, і гра дозволяє їй пізнати світ у яскравих фарбах і звуках, через творчість, казку і красу, які пробуджують у серці прагнення до добра [20].

Гра є ключовим елементом підготовки дитини до дорослого життя. В ігровій діяльності відбувається формування особистості дитини, її соціалізація та поява соціальних уявлень, навичок соціальної взаємодії, основи моральних уявлень, творчі здібності та уява. Виконуючи ігрові ролі, діти навчаються розуміти точки зору інших, слідувати морально-етичним нормам та оцінювати власні вчинки. Через гру дошкільники засвоюють основи людських взаємовідносин, перетворюючи їх на джерело власного морального розвитку.

Вільна ігрова діяльність дає можливість дітям будувати взаємини самостійно, без тиску дорослих. Завдяки цій гра стає ефективним тренувальним майданчиком для засвоєння етичних норм поведінки та моральних принципів.

Гра виконує перш за все важливу роль у розвитку та вихованні дітей дошкільного віку, залишаючись унікальним і незамінним інструментом їхнього самовихування, самопізнання, самореалізації та самонавчання. Як один із провідних видів діяльності в цьому віці, гра відкриває перед дитиною широкі можливості для всебічного розвитку.

Ігри загалом за правильної організації та розумного керівництва активізують мисленнєві процеси, які супроводжуються

емоціями, що роблять їх перебіг доцільним і оптимальним. На думку І. Васильєва, різноманітні форми емоційних проявів в грі, зокрема сумніви, здивування тощо, пов'язані з результатами мисленнєвих зусиль. Саме ці емоційні перетворення сприятливе середовище для розвитку інтелектуальної сфери дитини.

Ігрова діяльність характеризується кількома особливостями, які сприяють гармонійному розвитку дошкільника:

**-Різноманітність змісту ігор** , які дають дитині краще пізнавати навколишній світ і формувати уявлення про аспекти життя.

**-Емоційна привабливість** є основою для стійкої мотивації до позитивної взаємодії із соціумом.

**-Творчий характер гри** , що сприяє активній соціалізації дошкільника.

**-Можливість набуття індивідуального досвіду соціалізації** , що є основою для розвитку впевненості у взаємодії з іншими.

**-Формування навичок соціально адекватної поведінки** , який дитина засвоює під час ігрової діяльності.

Гра, зокрема, дозволяє спостерігати й аналізувати розвиток вищих психічних процесів і формування новоутворень, характерних для дошкільного віку. У процесі гри відбувається розвиток таких особистісних якостей, як пізнавальні, емоційні та вольові характеристики. Саме тут яскраво проявляється динаміка свідомості та самосвідомості дитини.

Емоційна зацікавленість, яка очікується під час гри, спрямована на досягнення позитивних переживань. Емоції

залишаються провідним мотивом для будь-якої діяльності, зокрема ігрової. Там, де є емоції, неодмінно активізуються різноманітні психічні процеси дитини. Позитивні емоції, які виникають у процесі гри, не тільки мотивують діяльність, а й сприяють психологічному розвантаженню, дозволяючи дитині відчувати емоційну рівновагу.

За словами Л. Виготського, гра не лише робить навчання цікавим і привабливим, а й стимулює розвиток дитини. Сучасний підхід до організації самодіяльних ігор, у процесі яких дитина засвоює навички спілкування з однолітками, впливає на важливість цілеспрямованої роботи зі становлення цього провідного виду діяльності.

Головною умовою виконання грою покладених на неї очікувань є реалізація доцільного та всебічного освітньо-предметного середовища, яке виконуватиме низку функцій від мотивації ігрової діяльності до її реалізації і підтримки. Тобто таке середовище виступає засобом, умовою та основою для реалізації ігрових задумів дитини. Завдяки організації творчих ігор, у дітей формуються нові моделі поведінки, шляхи доцільної поведінки при взаємодії з однолітками в тій чи тій ситуації, розвиваються комунікативні навички як на вербальному, так і на невербальному рівнях.

Творчі ігри гравці забезпечують особливу роль у залученні дитини до соціальних стосунків. Як відомо у багатьох дослідженнях, саме людина та її взаємини є основним змістом ігрової діяльності. Таким чином, гра стає інструментом для підготовки дитини до дорослого життя, сприяє її соціалізації та морально-етичному вихованню.

## **Висновки до першого розділу**

Розвинута емоційна сфера є основним компонентом формування базових компетентностей особистості дошкільника. Саме завдяки емоціям дитина пізнає навколишній світ, будує стосунки з соціумом і набуває власного життєвого досвіду. Гра, як провідний вид діяльності в дошкільному віці, забезпечує закріплення суспільного досвіду, розуміння людських взаємин і мотивів діяльності, виконуючи функцію соціалізації. У ігровому процесі дитина не тільки вчиться взаємодіяти з іншими, але й закладає основи для розвитку свого світогляду, морально-етичних цінностей і творчого потенціалу.

## **РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОЦЕСУ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.**

### **2.1. Стан досліджуваної проблеми в практиці сучасного ЗДО.**

На сьогодні важливість емоційно - особистісного розвитку дошкільника, який безпосередньо пов'язаний з психологічним і соціальним благополуччям дитини часто виноситься за дужки і відводиться на другорядні ролі, що є негативним фактором для побудови цілісної системи виховання і розвитку дітей.

З розвитку емоційно-ціннісного ставлення затверджена парціальна програма О.Косенчук, Н.Тарнавської «Дбаємо про емоції — мову серця: парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку» [7]. Розроблення програми зумовлено потребою в забезпеченні педагогів дошкільної освіти та батьків дітей старшого дошкільного віку дидактико-методичним інструментарієм для реалізації завдань Державного стандарту дошкільної освіти за напрямом «Особистість дитини». Зміст програми базується на вітчизняних дослідженнях і зарубіжному досвіді підтримки емоційного добробуту дітей старшого дошкільного віку. Програмою передбачено реалізацію змісту підтримки емоційного добробуту дітей старшого дошкільного віку через такі **освітні завдання**:

- розвиток емоційної грамотності — допомагати дітям ідентифікувати та ефективно виражати свої емоції;
- розвиток емпатії — навчати дітей розуміти почуття інших і співпереживати їм;
- опанування саморегуляцією — навчити дітей стратегій управління й регулювання власними емоціями;
- соціальні навички — формувати знання про здорові міжособистісні взаємини й розв'язання конфліктів, практикувати активне добродіяння та здатність до вдячності;

- розвиток стійкості — сприяти стійкості й розвитку навичок справлятися з проблемами та невдачами, формувати уявлення про свої сильні сторони і вміння спиратися на них у різних життєвих ситуаціях;
- застосування рутин і послідовностей — заохочувати незалежність та автономію дітей, розвивати здорові навички слідування передбачуваному розпорядку дня;
- дослідження та гра — допомагати дітям навчитися керувати своїми емоціями та поведінкою, вільно проявляти свої емоції, підвищувати впевненість у собі.

Завдання освітньо-виховної роботи й показники результативності підтримки емоційного добробуту дітей старшого дошкільного віку представлено за трьома рівнями: індивідуальним, груповим та інструментальним. Важливою умовою успішної реалізації програмних завдань є дотримання принципів підтримки емоційного добробуту дітей старшого дошкільного віку:

- виховання на засадах прийняття різноманітностей, що передбачає створення безпечного та емоційно сприятливого клімату, де всі діти почуватимуться важливими, залученими, вільними від недоброзичливості, залякування чи дискримінації;
- відкритості та підтримки різних форматів спілкування з батьками або опікунами, щоб зрозуміти унікальні потреби, уподобання та сімейну динаміку кожної дитини, а також зміцнити стратегії емоційної підтримки як вдома, так і в закладі дошкільної освіти;
- вільного самовираження, результатом чого мають стати засвоєні дітьми здорові способи справлятися зі своїми емоціями й керувати ними;
- безпечного фізичного та емоційного середовища, де дитина почуватиметься в безпеці, щоб досліджувати, грати й пізнавати;

- доступності, що передбачає добір не занадто складного й не занадто легкого матеріалу, адже пізнання, яке не припускає напруження, переживання різноманітних емоцій, застосування зусиль, стає нецікавим; діти люблять переборювати певні труднощі, а досягнувши успіху, відчують себе переможцями, проте важкі й недоступні завдання формують у них комплекс невдахи;
- безумовної любові та прийняття, що передбачає прийняття та підтримку дитини незалежно від її дій чи поведінки; це допомагає їй розвинути почуття безпеки та власної гідності;
- регулярного оцінювання емоційного добробуту дітей через спостереження та зворотний зв'язок.

Завдання і зміст програми гармонійно інтегруються в освітній процес [ 7 ].

Позитивні емоції є ключовою основою для гармонійного психічного розвитку дитини, і ми знаходимо підтвердження цього в основі гуманної особистісно-орієнтованої педагогіки. Український психолог Віра Котирло наголошувала, що емоційна сфера дошкільника є основним засобом його взаємодії зі світом, визначальним фактором у формуванні ставлення до себе та інших. Саме через емоції дитина здатна досягнути поняття добра і зла, краси і потворності, а також навчитися керувати власною поведінкою, підпорядковувати її нормам і ситуації. Емоційність є однією з фундаментальних характеристик особистості, що вимагає від педагога особливого підходу до її розвитку.

Одним із завдань педагога є формування у дитини емоційної грамотності. Наприклад, ранкові зустрічі в дошкільному закладі мають наповнювати дитячі очі радістю, адже загальний емоційний стан істотно впливає на всі психічні процеси дитини. Радісний настрій сприймати навколишній світ у позитивному ключі, тоді як

тривожний створює очікування неприємностей. Короткочасні негативні емоції, спричинені незначними подіями, зазвичай швидко минають, проте якщо поганий настрій є наслідком хронічного невдоволення, часткових поразок, перевтоми чи хвороби, він може стати глибоким і тривалим.

Особливо важливо не допустити, щоб дитина звикла до байдужості з боку дорослих. Якщо це стається, вона швидко втрачає здатність до прояву гуманності й співчуття. Тому правилом виховання є створення емоційно насиченого середовища, де дитина буде оповита переживаннями, які допомагають формувати її світогляд і цінності.

Педагогу слід емоційно забарвлювати весь процес супроводу життєдіяльності дитини, спонукаючи її виражати своє ставлення до різних ситуацій та власних дій. Важливо пояснювати їй незрозумілі моменти, особливо ті, що прийнято приймати як такі що суперечать соціальним нормам. В такому випадку утвориться сприятливий контекст для формування у дитини здатності до рефлексії, емоційної стабільності та позитивного ставлення до життя.

## **2.2. Презентація збірки ігор з емоційного розвитку дітей передшкільного віку.**

Емоційний розвиток особистості, переживань і почуттів є важливим педагогічним завданням.

Нами було розроблено розвивальну систему ігрових засобів емоційного розвитку дітей. В основі побудови означеної системи була діагностична робота спрямована на дослідження емоційних переживань дітей та діагностика з батьками. Зокрема нами були використані схеми розроблені А.Теплюк, тест тривожності «Обери



обличчя» за Р.Теплою та М. Дорки, методика Р. Жилия щодо рівнів взаємовідношень дітей та оточення.

В змісті збірки творчих ігор з емоційно-ціннісного розвитку дітей передшкільного віку представлені основні засоби та методи, такі як етюди, ігрові вправи, самі творчі ігри, бесіди, читання художніх творів, аналіз заданих ситуацій.

Далі представлений тематичний план проведення творчих ігор з емоційно-ціннісного розвитку.

### **Місяць 1. Тиждень №1**

**Тема:** Розвиток навичок розпізнавання базових емоцій.

**Ціль:** Навчити дітей визначати основні емоції за мімікою, рухами та інтонацією, усвідомлювати зв'язок між емоціями та їх зовнішніми

### **Тиждень №2**

**Тема:** Впізнавання емоцій у різних ситуаціях і розвиток емпатії.

**Ціль:** Навчити дітей розпізнавати емоції в контексті життєвих ситуацій, формувати навички розуміння почуттів інших людей.

### **Тиждень №3**

**Тема:** Розуміння невербальних сигналів і розвиток вміння виражати емоції.

### **Тиждень №4**

**Тема:** Розвиток емоційного інтелекту через сюжетно-рольові ігри.

**Ціль:** Створити умови для моделювання різних соціальних ситуацій, у яких діти зможуть вчитися розуміти емоції інших, висловлювати свої почуття та вирішувати конфлікти.

## **Місяць 2**

### **Тиждень № 1**

**Тема:** Засоби корекції емоцій гніву

**Ціль:** Вчити справлятися зі спалахами гніву, розвивати відчуття самоконтролю та спокою.

### **Тиждень № 2**

**Тема:** Засоби корекції емоцій страху

**Ціль:** Понизити рівень гострої сприйнятливості та вразливості дітей, вчити сміливо говорити про страхи.

### **Тиждень № 3**

**Тема:** Засоби корекції контролю своїх емоцій

**Ціль:** Вчити дітей визначати та оцінювати свій емоційний стан.

### **Тиждень № 4**

**Тема:** Засоби корекції негативного ставлення

**Ціль:** Вчити дітей розпізнавати і контролювати негативні емоційні спалахи.

## **Місяць 3, Тиждень 1**

**Тема тижня:** Засоби корекції розвитку емпатії

### **Цілі тижня:**

- Розвивати здатність емоційно відгукуватися на переживання інших людей.
- Сприяти розвитку уважності та здатності розпізнавати емоційний стан іншої людини.
- Вчити виражати позитивні емоції та формувати емоційну гармонію в групі.

Програма третього місяця спирається на розширення емоційного розвитку дошкільників, на попередні надбання і тому розширена блоком рефлексії в кінці кожного тижня.

### **Тиждень 2**

**Тема тижня:** Мій настрій сьогодні

**Цілі тижня:**

- Вчити дітей визначати та оцінювати свій настрій.
- Розвивати здатність свідомо регулювати свою поведінку та емоційний стан.
- Ознайомлювати з різними способами коригування емоційного стану.

**Тиждень 3**

**Тема тижня:** Засоби вираження експресивних емоцій

**Цілі тижня:**

- Розвивати здатність виражати емоції через міміку та рухи.
- Підвищувати увагу і спостережливість у сприйнятті емоцій інших.

**Тиждень 4**

**Тема тижня:** В світі моїх емоцій

**Цілі тижня:**

- Закріпити навички виявлення різних емоцій.
- Розвивати самоконтроль емоційного стану, увагу та уяву.

**Рефлексія на кінець впровадження програми**

**Ціль:** Обговорення емоцій, які передавали учасники, труднощів і переживань під час вправ.

**Хід рефлексії:**

- «Які емоції було найцікавіше передавати через міміку та рухи? Чому?»
- «Яку емоцію було найважче зрозуміти? Що допомогло вам це зробити?»
- «Як ви виявляли свої почуття через міміку чи жести? Чи було це важко?»

Наводимо програму проведення ігор для формування емоційно-ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку.

Таблиця 2.1.

| План проведення  | Перелік ігор для формування емоційно-ціннісного ставлення  |
|--|--|
| <p><b>Місяць 1. Тиждень №1</b></p> <p><b>Тема:</b> Розвиток навичок розпізнавання базових емоцій.</p> <p><b>Ціль:</b> Навчити дітей визначати основні емоції за мімікою, рухами та інтонацією, усвідомлювати зв'язок між емоціями та їх зовнішніми проявами.</p> <p><b>Тиждень №2</b></p> <p><b>Тема:</b> Впізнавання емоцій у різних ситуаціях і розвиток емпатії.</p> <p><b>Ціль:</b> Навчити дітей розпізнавати емоції в контексті життєвих ситуацій, формувати навички розуміння почуттів інших людей.</p> | <p>Вправа «Емоційне дзеркало»</p> <p>Гра «Емоційний ланцюжок»</p> <p>Вправа «Емоції в жестах»</p> <p>Вправа «Історії емоцій»</p> <p>Гра «Кубик емоцій»</p> <p>Вправа «Емоційні пазли»</p> <p>Гра «Допоможи другу»</p> <p>Вправа «Емоційне малювання»</p> |

### **Тиждень №3**

**Тема:** Розуміння невербальних сигналів і розвиток вміння виражати емоції.

**Ціль:** Навчити дітей сприймати невербальні сигнали, такі як жести, міміка, інтонація, а також розвивати здатність передавати емоції різними способами.

Вправа «Відчуй емоцію руками»

Гра «Скажи емоцію голосом»

Вправа «Емоційні картинки»

Гра «Зобрази без слів»

Вправа «Стань скульптором»

### **Тиждень №4**

**Тема:** Розвиток емоційного інтелекту через сюжетно-рольові ігри.

**Ціль:** Створити умови для моделювання різних соціальних ситуацій, у яких діти зможуть вчитися розуміти емоції інших, висловлювати свої почуття та вирішувати конфлікти.

Вправа «Емоції у магазині»

Гра «Сімейна рада»

Вправа «Розфарбуй емоції»

Гра «Емоційний потяг»

Вправа «Пошта емоцій»

Гра «Добрі слова»

### **Місяць 2**

#### **Тиждень № 1**

**Тема:** Засоби корекції емоцій гніву

**Ціль:** Вчити справлятися зі спалахами гніву, розвивати

Гра «Слухай команду»

Гра «Сонечко і хмарка»

відчуття самоконтролю та спокою.

**Тиждень № 2**

**Тема:** Засоби корекції емоцій страху

**Ціль:** Понизити рівень гострої сприйнятливості та вразливості дітей, вчити сміливо говорити про страхи.

Вправа «Посміємося над страхами»

**Тиждень № 3**

**Тема:** Засоби корекції контролю своїх емоцій

**Ціль:** Вчити дітей визначати та оцінювати свій емоційний стан.

Гра «Прожені від себе злість»

**Тиждень № 4**

**Тема:** Засоби корекції негативного ставлення

**Ціль:** Вчити дітей розпізнавати і контролювати негативні емоційні спалахи.

Етюд «Баба-Яга»

Етюд «Солоний чай»

## **Місяць 3**

### **Тиждень 1**

**Тема тижня:** Засоби корекції розвитку емпатії

#### **Цілі тижня:**

- Розвивати здатність емоційно відгукуватися на переживання інших людей.
- Сприяти розвитку уважності та здатності розпізнавати емоційний стан іншої людини.
- Вчити виражати позитивні емоції та формувати емоційну гармонію в групі.

### **Тиждень 2**

**Тема тижня:** Мій настрій сьогодні

#### **Цілі тижня:**

- Вчити дітей визначати та оцінювати свій настрій.
- Розвивати здатність свідомо регулювати свою поведінку та емоційний стан.
- Ознайомлювати з різними

Вправа «Як ти себе відчуваєш?»

Вправа «Подружися зі мною»

Вправа «Емоційні пазли»

Ситуація «Як виправити поганий настрій у друзів?»

|  |   |
|--|---|
| <p>способами коригування<br/>емоційного стану.</p> <p><b>Тиждень 3</b></p> <p><b>Тема тижня:</b> Засоби вираження експресивних емоцій</p> <p><b>Цілі тижня:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-Розвивати здатність виражати емоції через міміку та рухи.</li> <li>-Підвищувати увагу і спостережливість у сприйнятті емоцій інших.</li> </ul> | <p>Гра «МАСКИ»</p> <p>Гра «Руки знайомляться, руки сваряться, руки миряться»</p> <p>Вправа «Тренуємо емоції»</p> <p>Гра «Передача почуттів»</p> |
|--|---|

Важливо обговорити емоції, що змінювались у процесі гри, які труднощі виникли при спробах зрозуміти чи передати емоцію. Обов'язково заохочувати дітей ділитися своїми враженнями, як вони почувалися під час гри, чи було їм цікаво відчувати емоції через міміку та рухи.



## **Висновки до другого розділу.**

В практиці організації освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти велике значення має формування та розвиток емоційно-ціннісного ставлення дітей дошкільного віку. Саме формування особистості дитини відбувається на тлі позитивного емоційного середовища, а емоційно-ціннісне ставлення особистості в діяльності сприяє формуванню базових компетентностей, визначених Державним стандартом дошкільної освіти. Формування емоційно-ціннісного ставлення дітей дошкільного віку, розвиток емоцій відбувається в цілеспрямованому освітньому процесі. Була проаналізована програма О.Косенчук, Н. Тарнавської *Дбаємо про емоції — мову серця: парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку*. Виділені основні принципи та стратегії створення доброзичливого, насиченого, діяльнісного середовища з формування емоційно-ціннісного ставлення старших дошкільників до освітньої діяльності. Також презентована збірка творчих ігор з розвитку емоційно-ціннісного ставлення в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

## ВИСНОВКИ

Нами був проведений аналіз та систематизація теоретичного матеріалу з теми дослідження. У сучасній освіті особливо актуальною стає проблема емоційно-ціннісного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема мова йде про формування широкого спектру різноманітних навичок спрямованих на ефективну соціальну взаємодію, це і розуміння та керівництво власними емоціями, розуміння переживань інших тощо.

З'ясовано, що емоції – це загальна активна форма переживання організмом своєї життєдіяльності .

Емоційний розвиток розглядає процес послідовного та природного виникнення й функціонування відповідних новоутворень. Емоційний розвиток – це досить складне завдання, яке починається із народженням дитини та продовжується у дорослому житті; емоційний розвиток дитини призводить до формування необхідних навичок: самоусвідомлення, емоційної регуляції, відповідального прийняття рішень, побудові стосунків.

Теоретичний аналіз літератури довів, що гра посідає вагомим місце у формуванні особистості дитини, її характеру. Творча гра дозволяє ефективно відобразити різні сфери людської діяльності, що робить її ефективним засобом інтеграції дитини в систему людських взаємин, соціальних стосунків.

Була укладена збірки ігор з емоційно-ціннісного розвитку дітей передшкільного віку та визначені особливості роботи з ним.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артемова Л. Розвиток теорії і практики дитячої гри: Сторінки історії. *Дошкільна педагогіка*. Київ, 2000. № 7. С. 18–19.
2. Гуріна З. В., Зоря Т. Г. Психологічні особливості розвитку емоційно- ціннісної сфери дошкільників у процесі ігрової діяльності. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2014. № 1. С.36-39.
3. Вернюк С.В. Роль ігрової діяльності в житті дитини. URL: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=501>
4. Власова О.І. Педагогічна психологія : навч. пос. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
5. Карасьова К.В. Самодіяльні ігри дитини. Київ : Шк. Світ, 2011. 128 с.
6. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 172 с.
7. Косенчук О. Г. Тарнавська Н. П. Дбаємо про емоції — мову серця : парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку. Київ, 2024. 48 с.
8. Компанець Н.М. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери: Науково-методичний посібник. Київ, 2023
9. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ: Освіта, 1998. 255 с.
10. Курсінка М. Ш. Виховання надзвичайної дитини. Порадник для батьків надто активних, емоційних, вразливих, чутливих і наполегливих дітей. 4-те вид. Київ : Наш формат, 2019. 432 с.
11. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. Київ : Вища шк., 1974. 355 с.

12. Малихіна О. Є., Туріщева Л. В. Вплив гри на емоційний розвиток дошкільника. Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід, інновації: Матеріали VIII наук.-практ. конф., 21 квітня 2023 р., Харків / Харк. нац. пед. ун-т; за заг. ред. Т. Танько (електронне видання). Харків: ХНПУ, 2023. 100 с.
13. Мельник Н. Емоційний розвиток особистості як основа формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. Науковий вісник МНУ ім. В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 4 (63). С. 69-74.
14. Павленчик В. Співробітництво з однолітками. Аналіз результатів роботи педагога. *Дошкільна педагогіка*. Київ, 2000. № 5. С.4.
15. Тафінцева С. Емоційний розвиток дітей у психологічній практиці: організаційно-методичні аспекти. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія. Випуск 2 (55)*, 2022
16. Теплюк А.А., Особливості емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної наук.
17. Трофаїла, Н. (2021). Вплив ігрової діяльності на емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 62–66, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.10>
18. Трофаїла Н.Д. Емоційний розвиток дитини дошкільного віку. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Випуск 1.45 (106). С. 155-158.
19. Трофаїла Н.Д. Емоційна сфера дитини-дошкільника: її розвиток та особливості. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти* : зб. наук. праць. Одеса : ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2014. С. 349–356.
20. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. школа, 1997. Т. 3. С. 7–278.

21. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). Core SEL competencies. Chicago: CASEL. 2018. URL: <https://casel.org/core-competencies> .

22. Ekman P. Emotion in the human face. New York, Cambridge University. 2015. 456 p.

23. Malik F., Marwaha R. Developmental Stages of Social Emotional Development In Children. National Library of Medicine. National Center for Biotechnology Information. May 10. 2022. URL: [https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK534819/#\\_article-29432\\_s2\\_](https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK534819/#_article-29432_s2_)

Myers R. Parenting Today. LLC, 2018. 16 p.